

א"כ ר"ע

2

ויהי לי שור וחמור וכו' ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך וכו'. וצ"ב איך ע"י זה ימצא חן בעיניו, נהפוך הוא, יקנא בו שיראה שיש לו הכל וברכת אביו נתקיימה, ומה שכתב רש"י שאינו לא מן השמים ולא מן הארץ דוחק. גם לשון גרתי שדרש תרי"ג מצות דוחק, מה לעשו אם שמר מצות אם לא, ומה זה למצוא חן:

וג"ל לפרש הכל, הנה שנאת עשו היתה על הברכה, וכודאי אם האמין עשו ליעקב כי הוא צדיק וידע בעצמו שמעשיו מקולקלים, א"כ ראוי ליעקב הברכות וגם הבכורה יותר ממנו, ולא היה שונא אותו כי דיושר כך הוא, אבל עשו לא האמין ליעקב כי הוא תמים בלב, רק חשב שהכל רמיה לרמאות אבותיו, וכן דרך רשעים שאינם מאמינים להיראים, ולכן כדן שנא אותו ורדף אחריו עד לחייו, למה יתנשא עליו ואינו טוב ממנו, כן חשב עשו ולא היה אפשר ליעקב לברר האמת ולגלות לו מצפוני לבו. והנה עתה הראה לו מופת חותך כי בתמים הלך ולא לרמאות ולהטעות אבותיו, כי אם כן כשהיה אצל מקום שכולם רשעים למה לו לילך דרך זה, טוב לו לכת אחר מנהג המקום למען ימצא חן בעיניהם, ומ"מ שמר תרי"ג מצות, זה מופת כי האמת בלבו ותמים הוא במעשיו. אלא מן הגיד לעשו כי כן היה דרכו, אולי באמת נטה מדרך הטוב והתחבר ללבן, ולהביא לו ראייה ע"ז אמר גרתי שהייתי גר, ולא חשבוני כחושב הגם שישבתי שם כמה שנים, לא נעשיתי חשוב שלהם, והלא יעקב

היה חכם וגבור וראוי לכך מ"מ נדחה מכל חשיבות וראשות, וע"כ משום שלא התחבר עמהם, והיתה האמונה מפרידה בינו לבינם: לרועדיין י"ל שלא זה הטעם, רק חכמת מסכן בזוי, הגם שהיה יעקב ראוי להיות שר וחשוב מ"מ עני היה ולכן לא נחשב בעיניהם, ולכן אמר ויהי לי לשון עבר, שהיה לי תמיד מכל הנ"ל, מ"מ גרתי שהייתי גר, מזה תשפוט שלא היה שום גרמא שהייתי גר ולא שר וחשוב רק משום שלא התחברתי עמהם והחוקתי באמונת אבותינו, ומכל זה תדע כי ראוי אני לברכת אבי ולבכורה, ותשפוט בצדק כי מאת ה' היתה זאת לי בדין וביושר. והיינו ואשלחה להגיד לאדוני. דהיינו שאחר שהגדתי לך כל אלה, למצוא חן בעיניך, ראוי שאמצא חן בעיניך, ומיושב ומבואר הכל:

היה חכם וגבור וראוי לכך מ"מ נדחה מכל חשיבות וראשות, וע"כ משום שלא התחבר עמהם, והיתה האמונה מפרידה בינו לבינם:

עוד אפשר ללמוד מכאן, כי איש המעלה אם רואה באדם איזה מעלה ולו אין המעלה הזאת אעפ"י שלו יש הרבה יותר מעלות אחרות, הוא נכנע וחולק לו כבוד גדול ומפחד ממנו, וההכרל בין איש המעלה לאיש הפשוט, שאיש המעלה תמיד מחפש למצוא המעלה שיש בחברו ולומד ממנו כמו שכותב הרמב"ן באגרת לבנו לכל אדם אשר תראה תמצא מעלה, שאין כך, לכן תכניע עצמך לפני כל אחד ואחד. והובא בחובת הלבבות שער הכניעה פרק ו' וז"ל: ונאמר על אחד מן החסידים, שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד ואמר לו תלמידיו כמה מסרחת נבלה זאת, אמר להם כמה לבנים שיניה ונתחרטו על מה שספרו בגנותה וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כ"ש באדם חי עכ"ל. רואים מזה אפילו בנבלה של כלב מת מסרחת אפשר למצוא מעלה, ששיניה לבנים, א"כ אין פלא על יעקב אבינו שמצא מעלה שקיים עשו כיבוד אב ואם ומצות ישוב ארץ ישראל, מה שהוא לא קיים, התבטל לפני עשו ופחד ממנו. כך הוא הטבע של איש המעלה, כי על מעשיו הוא תמיד מפחד אולי עוד לא יצא ידי חובתו, אולי היתה פניו בזה, אולי לא התכוין לגמרי לשם שמים, תמיד הוא חושד בעצמו, אבל לתכרו הוא להיפך, הוא ר"ו אותו תמיד לבפ זכות, שעושה הכל לשם שמים.

פסוק ואלה תעשה

ע"י עיקרי ישר

קטונתי מכל החסדים. — ראיתי בשם הרבי מלובלין זצ"ל שאמר, קטונתי, מה שאני קטן בעיני עצמי, מכל החסדים, גם זה מחסדי ה' ולא מכה עצמי. שאם זוכה אדם למדת העניויות ורוחו נמוכה בו גם לאחר שעשה חיל בהון ועושר, בל יחשוב שזכה למדה זו בכח עצמו, כי גם זה מחסדי ה' עליו. והנה יעקב כשחזר מבית לבן מלא חן ועושר ובכל זאת היה נכנע ושפל רוח, אמר קטונתי וגם זה מן החסדים הרבים אשר עשה ה' עמדי.

ועוד בשם הרבי מלובלין ז"ל באותו ענין ובשינוי נוסח קצת. כי הנה יש שני מיני עניויות. האחד מי שהוא ח"ו עני מדוכא או חולה ובעל יסורים. שזה מדרך הטבע נכנע ושפל רוח, מחמת שאינו יכול להתגאות ואדרבא נוטה הוא לראות עצמו פחות וגרוע מכל אדם. ואולם יש עוד עניויות מסוג אחר. שהאדם יש לו מכל טוב, ומצליח בכל דרכיו, והוא בריא אולם, ולא יחסר לו מאומה, וגם יש לו שכל טוב לעשות בהוננו צדקה וחסד ולהשפיע מטובו לבריות. והנה אם האיש הזה הוא בר דעת ישכיל ויבין שלא כחו ועוצם ידו עשה את החיל הזה, ולא ירום לבבו לחשוב שכל הטוב הזה מגיע לו בזכות מעשיו, כי אם יהיה נכנע ושפל ברוחו וידע כי חסד חנם הוא מאת ה', ולא יבא ח"ו לידי התנשאות וגאות. ונה שתתפלל יעקב אבינו, קטונתי, שמדת העניויות תהיה מכל החסדים, היינו שתבא מתוך כל טוב ושפע ולא ח"ו מחמת עניויות וצער.

3 זכ"י ר"א

ויירא יעקב מאד ויצר לו (ל"ב ה')

אומרים חז"ל שיעקב פחד בשביל שני דברים. שעשו מים כיבוד אב ואם ומצות ישוב ארץ ישראל. נורא הדבר, על עשו אומרים חז"ל בפ' תולדות (כ"ה פסוק כ"ט) והוא עי"י שחמש עבירות עבר באותו יום מהחמורות ביותר. יעקב אבינו איש תם וישוב אהלים מפחד מעשו שיש לו מצות ישוב ארץ ישראל אעפ"י שעשו הרשע כודאי לא התכוון לשם מצוה ולא עשה לשמה בכל זאת פחד יעקב. רואים מזה מה זה קדושת ארץ ישראל אעפ"י שעל פי שכל אנחנו לא מבינים את זה מוכרחים לומר שקדושת ארץ ישראל משפיעה אף על החוטא הגדול ביותר כמדת מה שנשמטנו. אבל יכול להיות זהו דוקא מי שחוטא רק מחמת תאוה אבל הוא מאמין באלקי ישראל, כי עשיו ה' מאמין גדול, לא רק באלקי ישראל אלא ה' מאמין גדול בחכמים, כששמע שיעקב לקח ממנו הברכות של אביו כתוב ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד ואח"כ כתוב וישא עשו קולו ויבך וחז"ל אומרים בשביל הרמעות של עשו אנחנו בגלות. א"כ זה ראי' שהרמעות שלו היו רמעות של אמונה, שהאמין באמונה שלמה בברכות של אביו, כאילו יעקב לקח ממש הרגו והתירושו.

עוד אפשר ללמוד מכאן, כי איש המעלה אם רואה באדם איזה מעלה ולו אין המעלה הזאת אעפ"י שלו יש הרבה יותר מעלות אחרות, הוא נכנע וחולק לו כבוד גדול ומפחד ממנו, וההכרל בין איש המעלה לאיש הפשוט, שאיש המעלה תמיד מחפש למצוא המעלה שיש בחברו ולומד ממנו כמו שכותב הרמב"ן באגרת לבנו לכל אדם אשר תראה תמצא מעלה, שאין כך, לכן תכניע עצמך לפני כל אחד ואחד. והובא בחובת הלבבות שער הכניעה פרק ו' וז"ל: ונאמר על אחד מן החסידים, שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד ואמר לו תלמידיו כמה מסרחת נבלה זאת, אמר להם כמה לבנים שיניה ונתחרטו על מה שספרו בגנותה וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כ"ש באדם חי עכ"ל. רואים מזה אפילו בנבלה של כלב מת מסרחת אפשר למצוא מעלה, ששיניה לבנים, א"כ אין פלא על יעקב אבינו שמצא מעלה שקיים עשו כיבוד אב ואם ומצות ישוב ארץ ישראל, מה שהוא לא קיים, התבטל לפני עשו ופחד ממנו. כך הוא הטבע של איש המעלה, כי על מעשיו הוא תמיד מפחד אולי עוד לא יצא ידי חובתו, אולי היתה פניו בזה, אולי לא התכוין לגמרי לשם שמים, תמיד הוא חושד בעצמו, אבל לתכרו הוא להיפך, הוא ר"ו אותו תמיד לבפ זכות, שעושה הכל לשם שמים.

7

בנים, בשביל הבנים שבטי יה לא נתירא כי
 מהם בודאי לא יחסר המזג אך דאגתו היה
 בשבילו ובשביל האמהות כי אולי המה לא באו
 לעולם רק בשביל התולדות, ואתה אמרת היטב
 איטיב עמד ושמתו זרעך הרי הבטחתני לא רק
 על הבנים אלא שגם עמי חטיב, על כן הצילני
 נא דו"ק כי קצתני קצת.

Aggadah 5

EMBRACING THE PHYSICAL

This understanding of the conflict between Greece and Israel may give us insight into a rather enigmatic comment of the Midrash. The Torah⁹ recounts how, after moving his family out of harm's way from Esav, Yaakov was left alone, and a man struggled with him until dawn. The Midrash¹⁰ identifies this man as the spiritual overseer of Esav. Why was Yaakov left alone? The Gemara¹¹ explains that he went back for some small jugs. Regarding this episode, the Midrash¹² says that the jug of oil which the Maccabees used during the Chanukah story was found in the merit of the jugs that Yaakov went back for.

- What is the meaning of this comment?
- We may ask: What was so important about these small jugs that caused Yaakov to go back for them? They seem almost by definition to be worthless! What is the lesson here? Additionally, the Torah provides no background as to the nature or cause of the struggle between Yaakov and the angel; all we are told is that "he was left alone," having returned for these small jugs etc. Apparently, somehow, that is the background to the struggle. But how is this the case?
- The Arizal explains that Yaakov went back for items which others might have left behind out of conviction that no item is worthless. If he owns these jugs, it must be for a reason, and therefore it is out of a sense of mission that he goes back for them. Now, we can appreciate that another type of person would also go back for these items, yet for a very different reason, namely someone who is thoroughly materialistic and cannot afford to let any of his possessions go. This is the exact opposite motivation to that of Yaakov, represented by Esav's angel, yet it expresses itself in the very same trip back to get the jugs. This, then, is the struggle between Yaakov and Esav's angel, with the angel looking to wear down Yaakov's sense of idealism in dealing with his physical possessions.

The word used to describe the struggle is לִאבֵק. The Ramban¹³ explains that the word לִאבֵק, to struggle, is related to the word לִאבֵק, to embrace, referring to the clinch of wrestlers as they try to defeat one another. In terms of the spiritual struggle, the surest way for the angel to defeat Yaakov is by "embracing him," i.e. by removing the barriers between their ideologies, and getting Yaakov to relinquish any higher aspirations for his physical possessions.

Yaakov stands his ground throughout the night, and maintains his sense of perspective regarding his physical assets as nothing more than a means toward more elevated pursuits. Thus the Midrash tells us that the jug of oil found in the Temple during the Chanukah story was rooted in the jugs that Yaakov went back for. The story of Chanukah is essentially the same struggle, trying to avoid the embrace of Greece which seeks to close the gulf between two very different perspectives on the nature of man and the value of physical possessions.

2

4) כ' יול' (נסח קורנר)

קטנתו מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית
 את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן
 הוזה ועתה הייתי לשני מחנות הצילני נא מיד
 אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבא והכני
 אים על בנים ואתה אמרת היטב איטיב עמד
 ושמתו את זרעך כחול הים וכו'. ויש להתבונן
 הלא כבר רבות פעמים באה נפש יעקב במיצר
 ולא מצינו שנתיירא ויצר לו, וכפי הנראה או
 בפרחו מפני עשו אחיו שכעס עשו היה עוד
 חדש כאש להטת עד ששלח אתריו רודפים
 להרגו כמבואר במדרש, ויעקב איש יחדי בדד
 וגלמוד אין מי יעזור לו במלחמתו עם אחיו,
 אז היה בסכנה יותר גדולה מהיום אחרי עבור
 רבות בשנים מאז נצתה האש, הוא גם
 איננו נעזב כמו אז, כי הלא ב' מחנות אתו
 וביניהם גבורים כשמעון ולוי אשר הם בעצמם
 יוכלו להחריב עיר כולה, ומה זה שאחותו עתה
 יעדה יותר מאז ומעולם, אמנם יתכן לפי מה
 שפירש"י ז"ל כי במקלי עברתי וכו' לא היה
 עמי לא כסף וכו' ד"א נתן מקלו בירדן ונבקע
 הירדן. ולפי פירוש השני צריך להבין סיפיה

דקרא ועתה הייתי לשני מחנות דאין לו שייכות
 למה שנאמר מקודם כמובן. ונראה דב' הפירושים
 אמת, כי יעקב אבינו ע"ה לגודל צדקתו
 וענותותו חשב לנפשו כי כל הנסים שנעשו
 לו בברחו מבית אביו לא בזכותו הם כי אם
 למען הקים ה' את דברו אשר דבר לאברהם
 כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק, ואם
 כן על כרחך על ידו יתקיים מה שנאמר
 לאברהם ואעשך לגוי גדול. ועל כן כל זמן
 שהיה בדד וגלמוד ולא הוליד בנים לא חת
 מפני כל, מים רבים לא ישטפתו ואם ילך
 במו אש לא יכה כענין שאמרו חז"ל (סנהדרין
 יט, ב) יעקב אשר פדה את אברהם, כי בעבור
 שיוליד את יעקב ניצול אברהם מכבשן האש,
 והכי נמי ינצל יעקב בזכות בניו. אמנם עתה
 לאשר כבר הוליד בנים והיה לשני מחנות
 אמר מעתה אין צורך בי ואני לעצמי איני
 כדאי על כן ירא לנפשו, וזה שאמר קטנתו
 מכל החסדים, יודע אני בעצמי שכשאני לעצמי
 איני כדאי לכל החסדים והנסים שעשית בעבר
 לעבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה, זה
 היה רק אז שלא היה עמי מאומה והייתי
 גלמוד ובדד ולא הוצאתי עוד הכחות הראויים
 לצאת ממני.

ויש להמחיש יותר כי השתלשלות הבנים נקרא
 מקל על דרך ויצא חוסר מגזע ישי, וכן
 בלשון חז"ל בעינא, "חוטרא" לידי (כתובות
 סד.) פירש"י ז"ל בן שיתויק בידי, וזה שאמר
 כי במקלי פירוש רק בזכות בני העתידים
 לצאת ממני עברתי את הירדן הזה אמנם עתה
 כבר הייתי לשני מחנות, ודילמא שוב אין צורך
 בי וזכות אין בידי על כן הצילני נא וכו' כי
 ירא אנכי דייקא אותו פן יבא והכני אים על

1 (כה) ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. בענין התאבקות עם יעקב רבו הדעות, הן קצרה אורך היריעה האחת מלהעלות עליה כל דעות המפרשים, אמרתי הלא לאלהים פתרונים אענה גם אני חלקי ואומר, אחר שהסכימו רוב המפרשים שמלאך זה הוא סמאל שרו של עשו הנקרא סמאל עשו, כי כל חפצו וישעו לסמאל עיני האדם ולהכותו בעורו ולעשותו סומא מעין השכלי, עד אשר לא יוכל הרואה לראות במראות האמת לבא ולראות פני ה' ולבוא בסוד ה' ליראיו בסתרי התורה, כי הוא שטן, הוא מלאך המות, הוא יצה"ר (כ"ב טז). ורמז לדבר כי סמאל שותפו של ענב"ם באלפ"א ביתא ואותיות שניות, כי כמו שהיין היוצא מן הענבים כשהוא משכר את האדם הרי הוא עור בסתם עיניו, כמו שנאמר (בראשית מט.ו) חכלילי עינים מיין. וסתם שיכור הולך כעור וסומא, כך סמאל זה שותפו, כל מזימותיו לסמאל עיני האדם עד אשר לא יוכל לראות את השמש. ואם כן הענבים מסמאים עין הגשמי, וזה סמאל שותפו מעור עין השכלי, שלא יראה במראות האל וזהו סמאל מלה מורכבת.

6
6
ב'
ר'

ועוד ממה שצריך שתדעוהו, שהיצר הרע נמשל לזכוב (ברכות סא). כאשר פרשתי למעלה פרשת בראשית בפסוק לפתח חטאת רובץ (ד.ו) כי סתם זכוב אינו רובץ כבשר השלם שבאדם, כי אין כחו בפיו לעשות פתח חדש בבשר שלם, ע"כ הזכוב רובץ בין השפתים במקום שמוצא פתח פתוח קצת שם ירבע להרחיב פתח המכה, כך היצה"ר אינו מזדווג אל האדם השלם אשר לא פרץ גדרו כלל ולא פתח לו פתח לחטאת ולגדה, ועם האיש השלם ככל מעשיו אין לו שום שייכות ועסק כי לא יכול לו כלל, אך בזמן שהאדם מעצמו פותח לו פתח קצת ופורץ גדרו אף בעבירה קלה, אז מיד מזדווג לו היצר הרע ואומר לו אך עצמי ובשרי אתה, ואז יעלה מן העבירות הקלות אל החמורות, ומשתדל להרחיב הפרצה עד עלות חמ"ס גבר לאין מרפא, ופרץ גדרו והיה למרמס (ישעיה ה.ה). כך זה המלאך סמאל שרו של עשו בראותו עיני יעקב עם עשו שהם תלויין בשמירת התורה כמ"ש והיה כאשר תריד וגו', והנה כל זמן שלא הביט און ביעקב כלל, לא נזדווג אליו לסמאל את עיני שכלו מכל וכל, אך כשראה שיעקב פרץ גדרו קצת ביציאה זו, כי חנן אותו אלהים ונתן לו את כל רוב עושר ונכסים וכבוד ויעקב יצא מגדר ההסתפקות קצת, ויותר יעקב לבדו וי"א לכדו, במקום הסכנה כי הלילה זמן קהלה לכל המזיקים היא, והוא נשאר בלילה יחידי עבור פכים קטנים מחבלים רמים ונשאים, ובעבור דבר מועט האחוז קחבלי בוז נותר במקום סכנה לבדו, אז אמר סמאל האח מצאתי און לי מאחר שיעקב התחיל בקלקלה ועשה את עצמו קצת עור מעיניו, כי מי עור כמו אוהבי הממון אשר

16
4
26
31

עליהם נאמר (משלי כו.כ) ועיני האדם לא תשבענה. אז אמר סמאל הנה עת לקרב ועת לחבק אליו, והנני מומיק לו טומאה למלאות עיניו אבק ועפר כדי שיהיה סומא מכל וכל גם מעין השכלי, וזהו שאמר ויותר יעקב לבדו, כאשר עבר חק ההסתפקות ויותר לבדו לכדו, והרי הוא לבדו כי בטלה דעתו אצל כל אדם, כי מי פתי יסור והנה לסכן עצמו בעבור דבר מועט כזה, אין זה כי אם לב הותל הטהו מני אורח ישרים לחבב כל כך הממון הגורם שכחת אלוה ממעל כמ"ש (דברים ח.ג) וכסף זהב ירבה לך ורם לבבך ושכחת את ה'.

36

מיד ויאבק איש עמו. נזדווג אליו סמאל לגרום לו שכחת אלוה מכל וכל, ומלת ויאבק היא כמו ויחבק, כי מלות אחת"ע מתחלפות, ונכתב ויאבק באל"ף כדי לדרוש ממנו לשון אבק, כי רצה לסמאל עין שכלו כדי להביאו לידי הכחשת אלוה ומסמא עיני האדם כך עלה בדעתו לסמאל עין שכלו כדי להביאו לידי הכחשת אלוה ממעל, וזה שאמרו חז"ל (חולין כא.) שהיה האבק עולה עד כסא הכבוד כי זהו סמוי עיניו של צדקיהו הנוגע בעצמות אמונת הבורא יתברך ומציאת כסא כבודו ית'.

41

ומה שאמרו שהיה נוגע בכסא הכבוד, למדו זה ממה שנאמר עב עלות השחר, משמע עד ולא עד בכלל, כי עלות השחר היה מעכב על ידו שלא היה יכול להביאו לידי הכחשת אלוה, לפי שע"י עלות השחר הכיר באמת כי יש לעולם בורא ומנהיג, כמו שפי' בעקידה פ' בראשית על פסוק וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים (דברים ה.לט) שמתוך ידיעת מהלך הגלגל היומי דהיינו השמש, יוכל המשכיל להתבונן כי ה' הוא האלהים, וכן אברהם לא הכיר בוראו כ"א מתוך

46

הלכות השמש והתחלת עלייתה כעלות השחר, כמ"ש (ישעיה מא.ב) מי העיר ממזרח צדק ופסוק זה נדרש על אברהם, וזהו המרגלית הטובה שהיתה תלויה בצוארו של אברהם, שהיה מפרסם לכל מציאת האל יתברך ובמותו תלה ידיעה זו בגלגל החמה, ופירש הרב שעל זה אמרו (ינא.כ) אלמלא גלגל חמה המכריז מציאת האל ית' היה נשמע קול המונה של רומי המכחשת מציאתו ית'. לכך נאמר עד עלות השחר ולא עד בכלל כי ע"י ידיעת תנועת השמש ידע יעקב כי ה' הוא האלהים. ומטעם זה משפט הרשעים לבקרים, וראיה מסדום וכמ"ש (תהלים קא.ה) לבקרים אצמית כל רשעי ארץ, לפי שלא לקחו לימוד מעלות השחר ולא ידעו את ה'.

51

54

3

וכאשר ראה סמאל, כי לא יכול לו לסמא עין שכלו מכל וכל. אז השתדל בתחבולה
 אחרת לסמא קצת עין שכלו לכל הפחות לשלא יוכל לראות בסתרי התורה
 נבדבבנים ועלמים המכונים בירך כמ"ש (שה"ש ז.ב.) חמוקי יריכך. מה ירך בסתר
 אף דברי תורה בסתר (סוכה מט.) וזה"ש ויגע בכף ירכו, ואין רצוני להוציא מקרא
 זה מידי פשוטו כי ודאי נגע בירכו ממש, אך שאני נותן טעם בדבר למה נגע
 דווקא בכף ירכו, אלא שרמזו לו שע"י שנעשה אוהב כסף או בלי ספק יהיה
 עור מעיני שכלו, ואם יפה כחו של יעקב שלא בא לידי כפירה מכל וכל, מ"מ
 יהיה הדבר נוגע בכף ירכו כי ע"י לא יוכל לראות בסתרי התורה והתכמה.
 ותקע כף ירך יעקב להורות לו כי שני קנינים אלו התורה והממון הם כצרות זו
 לזו, ותקע היינו שנדחה האחד מפני חבירו כמ"ש (תהלים קיט.כא) טוב לי כי עוניתי
 למען אלמד חקיך.

7
 ע

כו) ויאמר שלחני כי עלה השחר. כי לא אוכל עוד להביאך לידי הכחשת אלוה אחר
 שנתת לבך ודעתך בעליית השחר כאמור. ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני
 שתהיה מודה לי שאין אתה יכול לי בענין ראיית והסתכלות מציאת האל יתברך כדי
 שמלאך רע יענה אמן בעל כרחו והקטיגור יהיה לסניגור כמו שעושה סמאל ביום
 כפורים.

16

לט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. לשון ישר אל כי ישר הוא
 לשון ראייה, מלשון אשורנו ולא קרוב, והודה לו בזה כי יעקב רואה פני
 אל ולא עלתה בידו לסמא אותו במציאות האל יתברך, ובאמרו כי שרית עם אלהים
 עקר שם יעקב ממנו, כי יעקב מורה על עקוב הלב מכל ואנוש הוא (ירמיה ז.ט.) וישראל
 לשון מישור כמ"ש לעתיד (ישעיה מד.) והיה העקוב למישור, ולא מישור הנראה ישר
 בעיני הבריות כ"א הנראה ישר בעיני אלהים ואדם, ע"כ אמר כי שרית עם אלהים
 ואנשים, כי ע"י כושר מפעלך תהיה שר ונגיד עם אלהים ואנשים ותוכל, וזהו ישראל
 ישר אל, מישור הנראה גם בעיני האל ית'.

4

לא) ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלהים פנים אל פנים. הוא הדבר
 אשר דברתי שרצה סמאל לסמא עיני שכלו באבק לשה"ר עד שיכחיש
 מציאתו יתברך ולא יראה פני ה', וכאשר תנצל נפשי ע"י עלות השחר או ראיתי
 אלהים פנים אל פנים, להשיג מציאותו יתברך ע"י זריחת השמש בעלות השחר, הפך
 מדעת סמאל המסמא והמטמא והמדמע קודש בחול, וז"ש ויזרח לו השמש והיינו
 לרפאותו, ואח"כ אמר והוא צולע על ירכו קשיין אהרדי, אלא שר"ל שעל ידי
 זריחת השמש באה לו הרפואה על המכה אשר רצה סמאל להכותו, והוא לעור עיני
 שכלו להביאו לידי הכחשת אלוה, לכך נאמר לו לצורכו כי זרחה עליו השמש צדקה
 ומרפא בכנפיה ובסבת זריחתה מלך ביופיו תחזינה עיניו, אבל מ"מ אהני מעשיו
 של סמאל לעשותו צולע על ירכו ולסגור בעדו שערי בינה, לבלתי היות לו מבוא
 לבא בסוד ה' ליראיו, כ"ז היות עינו על ממונו והיותו להוט אחר בולמוס קניני
 העולם הזה.

24

31

ודע כי המלאכים היותם נבדלים מחומר וא"א שישנום המקרים הנמשכים לבעלי החומר
 כמנהג ושאף ותחיות כי הם נקיים מכל רע ואין בהם לא גאון ולא בחירה אל הרע
 ואל החטא כלל, אבל בחירתם חסר אל הטוב והישר בעיני האלהים, על כן הותר להם כשהם
 משתלטים לבנו אים לדבר בלשון שולחם כמו שמצינו זה ספורש במקומות רבים שהנראה הוא
 מלאך ומדבר בשם שולחו אמר המלאך להגר הרבה ארבה את זרעך (נלשתי ט"ז) ולאברהם
 אמר שוב אשוב אליך כעת ויהי (ט"ח) בשליחותו של מקום כמו שפירשו רז"ל כי לא מצינו
 שישנום המלאך אליו, וכן יעקב אמר ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ואמר הנני (ט"ט)
 (ט"ז) ובסוף החלום נאמר לו אנכי האל בית אל אשר סמחת שם מצבה אשר נדרתי לי שם נדר
 וגו' ולא נדר יעקב נדר למלאך אלא לשם, וכן אמר המלאך לאברהם עתה ידעתי כי ירא
 אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני (ט"ז) ולא היה עוקד אברהם את יצחק
 בנו אלא להשם ברוך הוא, וכן נדעו אמר לו המלאך כי אהיה עמך (פופסיס ז') (ד) וכן למשה
 בתחלת נבואתו בסנה אמר הכתוב וירא מלאך ה' אליו (טמון ג'), ובתחלת הרבור נאמר לו
 אנכי אלהי אביך וגו' ראה ראיתי את עני עמי אשר בסצרים וגו', וזה לאות כי ידבר
 בשם שולחו, ודע זה. והמעט בכל זה כי המלאך לא יסרה פי השם להחליף שליחותו ולא נושול
 שררה לעצמו, לפי שלא נקרא המלאך מלאך להיותו שכל נברל אבל להיותו בא (ג) במלאכות
 השם ואם היה מחליף שליחותו לא היה או מלאך (ט) וכן אינו רשאי לעשות בשעת השליחות
 שום דבר או פעל שלא צוה בו מהשם, וזהו אין המלאך המשלח בשליחות השם רוצה לנלות
 שמו אשר לו מצד עצמו וכחו המיוחד לו מולת השליחות שנשלח בו, אמר המלאך ליעקב
 כשאמר לו הגידה נא שמך (נלשתי ט"ז) אמר לו למה זה השאל לשמי וכן אמר המלאך אל מנוח
 למה זה השאל לשמי והוא פלאי (פופסיס י') ואמר לו גם כן אם תעצירני לא אוכל בל חמך ואם
 (תעלה) [תעשה] עולה לה' תעלנה (ט"ז) [אם תעלה עולה לי לא אקבל אותה ולא נעלה לך דבר
 שאין אני נראה לך מצד עצמי והכח אשר לי מעצמי ולזה לא יועיל לך ידעתי שמי והכח המיוחד
 לי מעצמי כי זה יביא אותך למעוה ולהשוב (ט) שיש לי שום כח בשליחות הזה מעצמי ואני
 כן וע"כ אם תעלה עולה לה' תעלנה שהכח בא מצדו והשליחות בא ממני, ובעבור זה המשלחה

8

6 בעיקר
 ה: כ"א

6

16

24

4

נאמר ברשעים הכרת פניהם ענתה כם (ישעיה ג. ט) אבל העוסק במצוות ובתורה "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ה, א').

א נמי מטבע תיקן להם, הנה כל המטבעות חדשים וגם ישנים אשר הם

עובר לסוחר כולם הם גגולים, ואפשר הוקבע מתחלה מקדמת דנא לעשות המטבעות גגולים לא על תמונה אחרת לרמוז דבר עגול מתעגל ומתגלגל ואין לו תקומה במקום אחד והוא גלגול החוסר

החזור בעולם, לרמוז שלא יהיה עיקר בטחונו של אדם על עושרו, ועושה עושר שלא במשפט בחצי ימיו יעזבנו (ירמיהו י, יא) ג,

כאשר אנו רואים בעינינו כמה עשירי עם ירדו מנכסיהם, וכל זה הוא כי מתחילה

היה קניינם שלא ביושר וגזילת המס שכל אחד עושה תחבולות רשע להקל מעל עצמו ולהכביד על אחרים, וזה דבר המסור ללב

ונאמר בו ויראת מאלהיך, ויעלה על זכרונו כמה עשירים מדורות שלפנינו מה

עלתה בהם וכניהם מחזירים על הפתחים, וכל זה לדעתי עבור גזילת המס. ...

ב יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם, הנה בבית המרחץ האדם ערום ולא ניכר שוע לפניו דל וראוי לשום אל לב ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה, וכל קנייני עולם הנה המה חוציים אינם דבקים בו כנראה כשהוא ערום, ואין דבר שילווה לבית עולמו אלא צדקה וחסד, וזכויות המצוות שבידו הן עשיר קרית עניו.

א נמי מרחצאות תיקן להם, בש"ע אר"ח (ס"ו רל סעיף א) פסקינן הנכנס למרחץ

אומר יה"ר שתצילני מאור הזה ומכיוצא פזה לעתיד לבא. וכתבו האחרונים שמרחצאות שלהם היו ניסוקים מלמטה והיו מסוכן מאד שתפתח הקרקע ויפול באש.

הנה כל רגע ורגע כל אדם מסוכן שנופל באש בוערת שהם התאוה והחמדה שהם בוערים בלב האדם והגיהנם פתוחה מתחתיו ואם נכשל בעוון הרי הוא נופל באש בוערת, ולכן ראוי שכל אדם ישם על לבו שהוא עומד על גחלים בוערים וצריך לזהר שלא יכה ואם יחשוב כן תמיד ישמור פיו ולשונו וכל יתר האברים מכל חטא ואשמה.

ב יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם, הנה בבית המרחץ האדם ערום ולא ניכר שוע לפניו דל וראוי לשום אל לב ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה, וכל קנייני עולם הנה המה חוציים אינם דבקים בו כנראה כשהוא ערום, ואין דבר שילווה לבית עולמו אלא צדקה וחסד, וזכויות המצוות שבידו הן עשיר קרית עניו.

א נמי מרחצאות תיקן להם, בש"ע אר"ח (ס"ו רל סעיף א) פסקינן הנכנס למרחץ

אומר יה"ר שתצילני מאור הזה ומכיוצא פזה לעתיד לבא. וכתבו האחרונים שמרחצאות שלהם היו ניסוקים מלמטה והיו מסוכן מאד שתפתח הקרקע ויפול באש.

הנה כל רגע ורגע כל אדם מסוכן שנופל באש בוערת שהם התאוה והחמדה שהם בוערים בלב האדם והגיהנם פתוחה מתחתיו ואם נכשל בעוון הרי הוא נופל באש בוערת, ולכן ראוי שכל אדם ישם על לבו שהוא עומד על גחלים בוערים וצריך לזהר שלא יכה ואם יחשוב כן תמיד ישמור פיו ולשונו וכל יתר האברים מכל חטא ואשמה.

ב יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם, בש"ע אר"ח (ס"ו רל סעיף א) פסקינן הנכנס למרחץ

אומר יה"ר שתצילני מאור הזה ומכיוצא פזה לעתיד לבא. וכתבו האחרונים שמרחצאות שלהם היו ניסוקים מלמטה והיו מסוכן מאד שתפתח הקרקע ויפול באש.

הנה כל רגע ורגע כל אדם מסוכן שנופל באש בוערת שהם התאוה והחמדה שהם בוערים בלב האדם והגיהנם פתוחה מתחתיו ואם נכשל בעוון הרי הוא נופל באש בוערת, ולכן ראוי שכל אדם ישם על לבו שהוא עומד על גחלים בוערים וצריך לזהר שלא יכה ואם יחשוב כן תמיד ישמור פיו ולשונו וכל יתר האברים מכל חטא ואשמה.

א נמי מרחצאות תיקן להם, בש"ע אר"ח (ס"ו רל סעיף א) פסקינן הנכנס למרחץ

אומר יה"ר שתצילני מאור הזה ומכיוצא פזה לעתיד לבא. וכתבו האחרונים שמרחצאות שלהם היו ניסוקים מלמטה והיו מסוכן מאד שתפתח הקרקע ויפול באש.

הנה כל רגע ורגע כל אדם מסוכן שנופל באש בוערת שהם התאוה והחמדה שהם בוערים בלב האדם והגיהנם פתוחה מתחתיו ואם נכשל בעוון הרי הוא נופל באש בוערת, ולכן ראוי שכל אדם ישם על לבו שהוא עומד על גחלים בוערים וצריך לזהר שלא יכה ואם יחשוב כן תמיד ישמור פיו ולשונו וכל יתר האברים מכל חטא ואשמה.

למלאך מצד עצמו וכחו הוא מקצץ בנשיעות והוא עובר עבודת אלילים שהחזיר עליה ברבור לא יורה לך אלהים אחרים על פני (שמות י"ג, דגלים ה') כמו שבאר רבותינו ו'ל בבבילתא וכמו שיחבאר בפרק שמונה עשר מהמאמר הישירי, אבל המשתחוה לו מצד מה שהוא עלית ה' הוא מותר, כמו שהמשתחוה לפקיד המלך מצד עצמו וכחו ומקבלו כארון ולא מצד הכת שיש לו מהמלך הוא מותר במלכות, והמשתחוה לו מצד שהוא שליח המלך הוא כבוד אל המלך, ובעבור זה היה מותר ליהושע להשתחוה לבלאך כשנראה לו ביריחו ויאמר לו אני שר צבא ה' עתה באתי ויפול הושע אל פניו ארצה וישתחונו וגו' (יוסעט ה') שעם היות ההשתחויה אחת מ' עבודות שאסור לעשותם ואפי' למלאכי השרת כזכות וקטור ונסוך, אלא כי לפי שהשתחויה הזאת היתה לכבוד השם ולהיות זה שלוחו בלבד היתה מותרת, אבל המתפלל למלאך או משתחוה לו מצד עצמו וכחו המותר לו מצד מה שיושר עליו שמו הוא מה שהחזיר עליו ברבור מ' לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, וכן כתב הרמב"ן. ומכאן התבאר טענת המוכרים בתפלתם שמות המלאכים, כי שמות המלאכים אמנם הם להם מצד רבם אשר להם בעצמם. וזהו מה שהחזיר עליו ברבור לא יהיה לך כמו שכתבנו, ואמנם נפל המעשה בזה לכה שמצאן קצת תפלות מיוחדות לקרמונים נזכרו בהם שמות מיוחדים וחשבו מתוך כך שהוא מותר להבנים בתפלה כל השמות ואינו כן, כי לא הותר להזכיר שם מן השמות בתפלה אלא השמות המיוחדים לו ית' ולא שם אחר כלל, ולכן נקרא אותה חכמה קבלה לפי שאי אפשר להשתמש ממנה אלא דרך קבלה שאם לא כן אפשר שיבא האדם לטעות ולעבוד אלוה מבלעדי ה', ולמען ישכיל המעיין יודע אמשול משל בזה (ה) הרי שנמצא בתפלות לקרמונים שם מצד"ן והיראה יחשוב שהוא שם לאחר מן המלאכים ואינו כן אלא הוא כנוי לשם בן ארבעה בחלוף האותיות באל"א בית"א ד"א"ת ב"ש וכן כו' בכוסם"ו הוא כנוי לה' אלהינו בחלוף כל אות מה' אלהינו באות דבא אחריה באל"ף בית"ת (ה) כי יתלפפו יו"ד בכ"ף וה"א ביו"ו וכן השאר, ובעבור זה הוא סבואר שאין שום אדם רשאי להשתמש ברבור מדברי חכמי הקבלה מסברת ענינו אלא אם כן יהיה מקובל מפי חכם בעל הקבלה בה, כי הכברה באותה חכמה אסורה אלא למקובל מפי חכם ואפי' לעמוד על האמת בה מתוך הכתב כלל כי לכך נקראת קבלה שהיא כשמה, והוצרכתי לכתוב זה לפי שראיתי אנשים מלמד בשם רבות ומקורין במשך חזון ובזולתו מספרי חכמי הקבלה מולת קבלה אלא מסברת ענינם להראות כי חכמה גולה להם ונבנים לפנים מפיחצתם לחשוב מחשבות ברבור שרמהשבה אסורה, וכבר הודיר ע"ז גדולי החכמים האחרונים המקובלים רבני הרמב"ן ז"ל ואמר כי דברי חכמי הקבלה לא יושנו ולא יודעו כלל בשום שכל ובינה זולת מפי מקובל חכם לאין מקובל ומבין והסברה בו אולת רבת הנזקים אלו דבריו ז"ל בפירוש החזרה, וכלל אומר לך השמר לך ושמור נפשך מאד (ג) מן הנקש אחריהם והלכר במצותתם כי הרי

ויבא יעקב שלם וגו' ויחן את פני העיר. (לג, יח)

כתוב ביעקב אבינו ויחן את פני העיר ואמרו בפרק כמה מדליקין (שבת ג:) רב אמר מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם, ודרך רמז מוסר י"ל מטבע תיקן להם שבעוה"ר רבים נכשלים שמלויים מעות רעות לפרוע להם מעות טובות דהיינו שמלויים מטבע לידאר ומטבע קאראלינר לערך השער שבעיר לייפציג לפרוע להם בכאן מעות קיסר יר"ה כפי השער שבכאן והוא רבית קצוצה.

עוד י"ל מטבע תיקן להם דהנה חשיבות המטבע הוא משום צורתא דמלך או מושל מדינה נטבע עליה, כן האדם כי בצלם אלהים עשה את האדם, וזה חשיבות האדם על כל בעלי חיים כמו שנאמר (בראשית ט, ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל הית הארץ וגו' ואין תיה רעה שולטת באדם אלא א"כ נמשל כבהמות נדמה (סנהדרין לה:), וכשהאדם נשחק כרוב עוונות צלם אלהים מסתלק מעל פניו כי הוא פוגם בו ולכן הדשעים בחייהם קרוים מתים, כי כמו ששלשים יום קודם מותו מסתלק הצלם כן הרשע כל ימיו הולך בלא צלם אלהים, וע"י התשובה והדמעות ורוחץ פניו ואז הצלם חוזר, אבל כל זמן שלא חזר בתשובה

(10)
H3U
ק' 31/2
ש"ס

(5)

[לפי אהבת ציון דרוש ה']